Laativiyaa

WAA'EE QAJEELFAMA DAANGAA KOOLUGALTUMMAA GAMTAA AWUROOPPAA WAAN BEEKUU QABDAN

OROMO

Amma Laativiyaa kan biyya EU+ taate keessa jirtu.
Biyyoonni EU+ kan ta’an:

Biyyoota Miseensota Gamtaa Awurooppaa (EU) 27: Awustiriyaa, Beeljiyeem, Bulgaariyaa, Kirooshiyaa, Qoophiroos, Cheek, Deenmaark, Istooniyaa, Fiinlaand, Faransaay, Jarmanii, Giriik, Hangaarii, Xaaliyaan, Laativiyaa, Luutaaniyaa, Luugeembarg, Maaltaa, Neezerlaand, Poolaand, Poorchugaal, Rippaabilika Aayerlaandii, Roomaaniyaa, Isloovaakiyaa, Isloovaaniyaa, Ispeen, Siwiidin fi

biyyoota biroo 4: Ayislaand, Lichetenistiyaan, Noorweey fi Siwuzerlaand.

QABIYYEEWWAN

Eegumsi idil-addunyaa (kooluugaltummaa) maali? 3

Qajeelfamni kooluugaltummaa maali? 4

- Qajeelfamni daangaa kooluugaltummaa maali? 6
- Yeroo hangamii fudhata? 7
- Galmaa'uu fi iyyata keessan galfachuun yoomii fi eessatti adeemsifama? 8
- Yeroo galmee fi iyyata galfachuu maaltu ta'a? 9
- Yoo ijoollee ykn nama guddaa hirkattummaa qabu qabattanii dhuftan qajeelfamni maali ? 12
- Biyya kamtu iyyata keessan qorata? 13
- Iyyanni keessan akkamitti qoratama? 14
- Eegumsa idil-addunyaa irratti murtoo iyyata keessanii akkamitti fudhattu? 17

Mirgoonni keessan maali? 18

Dirqamoonni keessan maali? 22

Dirqamoota keessan yoo hin kabajne maaltu dhufa? 26

Aangawoonni fedhii addaa kamiyyuu akkamitti ilaalu? 28

Biyya keessanitti deebi'uu yoo barbaaddan maaltu ta'a? 29

EEGUMSI IDIL-ADDUNYAA MAALI?

Ari'atamuu sodaachuun ykn balaan qabatamaan isin mudachuun gara biyya keessaniitti deebi’uu yoo hin dandeenye eegumsa idil-addunyaa isin barbaachisuu danda’a. Kana jechuun fakkeenyaaf lubbuun keessan ykn bilisummaan keessan balaadhaaf saaxilamuu danda'a yoo ta'e, aangawoonni biyya keessanii balaa isin mudatu irraa isin hin eegan jechuudha.

Eegumsa idil-addunyaaf galmaa'uun mirga keessani.

Awurooppaatti eegumsi idil-addunyaa bifa adda addaa qabaachuu danda’a: **haala baqattootaa** ykn **eegumsa xiqqaa**.

Eegumsi idil-addunyaa kooluugaltummaas ni jedhama.

QAJEELFAMNI KOOLUUGALTUMMAA MAALI?

Yeroo qajeelfama kooluugaltummaatti, aangawoonni eegumsa idil-addunyaa akka isin barbaachisuu fi yoo barbaachise immoo, gosa eegumsa kamtu akka isiniif barbaachisu madaalu. Qajeelfamicha keessatti sababa mana keessanii fi biyya ka’umsa keessan dhiistanii baatan hunda ibsuuf carraa ni argattu. Sababoota biyya keessan keessaa baatan hunda dhugaadhaan qondaaltota beeksisaa.

Eegumsa idil-addunyaa erga gaafattanii booda akka iyyataa eegumsa idil-addunyaatti ilaalamtu.

Odeeffannoon aangawootaaf qooddan kamiyyuu iccitii ta'ee ni tura. Odeeffannoon kun gonkumaa warra eegumsa irraa barbaaddaniif hin qoodamu.

Qajeelfamni kooluugaltummaa sadarkaawwan armaan gadii hammata.

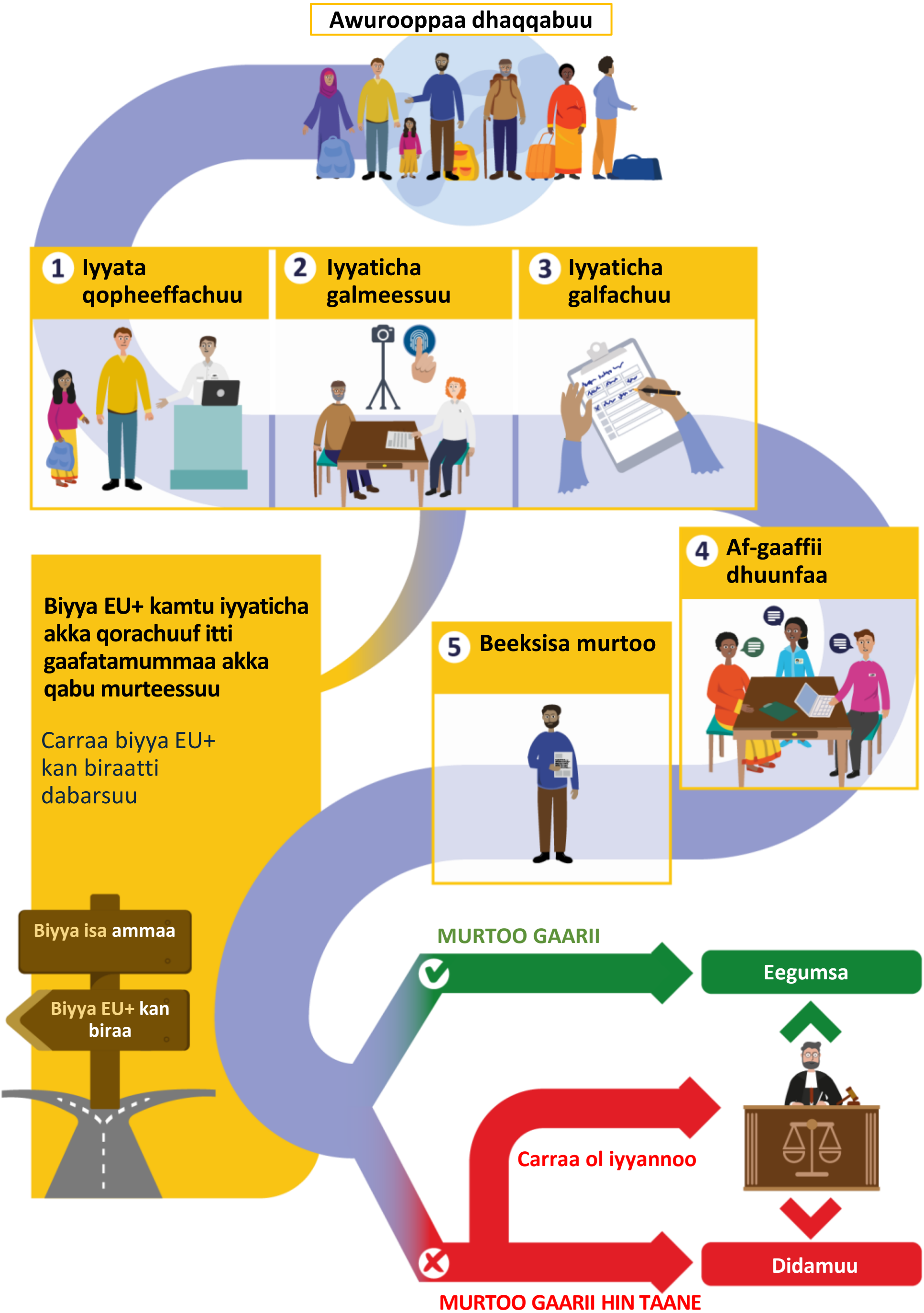

QAJEELFAMNI DAANGAA KOOLUUGALTUMMAA MAALI?

Qajeelfama daangaa kooluugaltummaa jechuun yeroo qorannoo iyyannoo keessanii:

- bakka addaa murtaa'e tokko turuu qabdu akkasumas
- eeyyama malee daangaa Laativiyaa seenuu hin qabdan.

Yoo maatii keessan waliin dhuftan, miseensota maatii keessan dhiyoo (haadhamanaa ykn abbaa manaa, hiriyaa gaa'elaa, ijoollee umuriin isaanii hin geenye fi ijoollee ga'eessota irratti hirkatan) waliin bakka tokko kaa'amuu dandeessu.

Qajeelfamni daangaa kooluugaltummaa haalota armaan gadii keessaa tokko keessatti hojiirra oola:

- seeraan ala dhufuun qaxxaamura daangaa irratti ykn zoonii jijjiirraa irratti yoo eegumsa idil-addunyaa gaafattan

- seeraan ala daangaa yoo ceetan

- galaana irraa yoo baraaramtan

- biyya EU+ biraa irraa yoo ramadamtan.

Qajeelfamni daangaa koolugaltummaa sababoota hedduudhaaf hojiirra oola, fakkeenyaaf, yoo:

- itti yaaddanii odeeffannoo ykn sanada sobaa dhiheessitan, ykn eenyummaa keessan ykn lammummaa keessan ilaalchisee odeeffannoo ykn sanadoota barbaachisoo ta'an dhoksitan, ykn eenyummaa ykn sanada imala barbadeessitan; yookaan
- balaa nageenyaa fiddan; ykn
- namoonni biyya keessan irraa eegumsa idil-addunyaa argachuuf iyyatan yeroo baay'ee balaa ari'atamuu ykn miidhaa guddaa yoo hin qabaanne.

Dhimma keessan irratti qajeelfamni daangaa koolugaltummaa maaliif akka hojiirra oole aangawoota gaafachuu dandeessu.

YEROO HANGAMII FUDHATA?

Qajeelfamni daangaa koolugaltummaa guyyaa iyyanni keessan galmaa'ee kaasee hanga torban 12 fudhata. Yoo gara biyya EU+ kan biraatti dabarfamtan, adeemsi kun hanga torban 16 fudhachuu danda'a.

Yeroo kana keessatti murtiin yoo isin hin qaqqabne, naannoo biyya iyyanni keessan itti qoratamaa jiru akka galtan isiniif eeyyamama.

Haala adda ta'een, torbanoota 12 ykn 16 keessatti murtoo isin qaqqabuu baatus, amma illee daangaa sana seenuu fi bilisaan socho'uu isiniif eeyyamamuu dhiisuu danda'a. Yoo wanti kun isin irratti hojiirra oola ta'e aangawoonni isin beeksisu odeeffannoo dabalataas isiniif dhiyeessu.

GALMAA'UU FI IYYATA KEESSAN GALFACHUUN YOOMII FI EESSATTI ADEEMSIFAMA?

Erga eegumsa idil-addunyaa aangawoota gaafattanii booda iyyanni keessan galmaa’ee guyyaa wal fakkaataatti fi bakka fakkaataatti ni dhiyaata. Eegduu Daangaa Naannoo tiin galmaa'ee galfamuu danda'a

Iyyata keessan galfachuu xumuruun keessan baayyee barbaachisaadha. Yoo iyyata galfachuu xumuruu dadhabdan, sababni kufaatii kanaa to’annaa keessaniin ala yoo ta’e malee, iyyata keessan akka adda kuttanitti ilaalama. Kana jechuun sadarkaa iyyataa, mirga deeggarsaa fi tajaajila argachuu akkasumas mirga biyya kana keessa turuu ni dhabdu jechuudha.

YEROO GALMEE FI IYYATA GALFACHUU MAALTU TA'A?

Ashaaraan qubaa keessan ni fudhatama.

Suuraan keessan ni fudhatama.

Sanadoota eenyummaa, imalaa fi barbaachisoo biroo dhiyeessuuf ni gaafatamtu.

Odeeffannoo dhuunfaa keessan akka kennitan ni gaafatamtu. Akkasumas waa’ee miseensota maatii keessanii kamiyyuu kan biyya kana ykn biyya EU+ biroo keessa jiraatan ni gaafatamtu.

Odeeffannoo quunnamtii keessan (teessoo, lakkoofsa bilbilaa fi teessoo imeelii) akka kennitan ni gaafatamtu.

Isinii fi meeshaan keessan sakatta’amuu danda’a. Meeshaaleen dhuunfaa keessan qabeenya keessan ta’ee tura, meeshaalee balaa qaba jedhamee yaadamu kamiyyuu yoo ta'e malee isiniif deebi’a.

Sakatta’iinsa fayyaa gochuun isin barbaachisuu danda’a.

Odeeffannoo fi sanadoota iyyata keessan deeggaran hunda akka dhiheessitan ni gaafatamtu. Kunis odeeffannoo fi sanadoota kanneen armaan gadii ilaallatan kan dabalatudha:

- kan biyya keessanii fi biyya keessa jiraattanii hunda
- sababoota biyya keessan keessaa baatanii fi maaliif deebi'uu akka hin barbaanne
- seenaa duubee keessanii fi kan maatii keessanii
- ibsa bal'aa imala keessan gara Awurooppaa fi achi keessaa
- iyyannoo eegumsa idil-addunyaa kanaan dura dhiyaate kamiyyuu.

Tartiibni tarkaanfiiwwan kanaa garaagarummaa qabaachuu danda'a garuu iyyattoonni hundi haala walfakkaatuun ilaalamu. Daataan walitti qabame kuusaawwan odeeffannoo biyyaalessaa fi Awurooppaa keessatti nagaan kan kuufamu ta'a.

Dhugaa dubbachuu fi aangawoota waliin tumsuun dirqama keessanii fi faayidaa keessaniif ta'a.

Iyyata keessan erga galmooftani, galfattanii booda sanada oofishaalaa iyyataa eegumsa idil-addunyaa ta'uu keessan ibsu isiniif kennama.

Yeroo hunda of biraa qabachuu qabdu.

YOO IJOOLLEE YKN NAMA GUDDAA HIRKATTUMMAA QABU QABATTANII DHUFTAN QAJEELFAMNI MAALI?

Yoo kanneen kana qabattanii dhuftan:

- ijoollee keessan umuriin isaanii waggaa 18 gadi ta'e, ykn
- daa'imman umuriin isaanii waggaa 18 gadi ta'ee fi seeraan itti gaafatamummaa qabdan

isaanis eegumsa idil-addunyaa argachuuf iyyachuu qabu. Ijoolleen isin waliin gara aangawootaatti deemuu qabu.

Ijoolleen keessan umuriin isaanii waggaa 18 fi isaa ol yoo ta'an iyyata mataa isaanii dhiyeessuu qabu.

Nama umriin isaa waggaa 18 fi isaa ol ta'ee fi qaama miidhamummaa murtoo akka hin kennine kan isaan dhorku yoo ta'e, eegumsa idil-addunyaa argachuuf iyyachuu fi bakka isaanii bu'uun iyyata dhiyeessu ni dandeessu.

Namni sun yeroo iyyanni isaa dhiyaatu isin waliin argamuu qaba.

BIYYA KAMTU IYYATA KEESSAN QORATA?

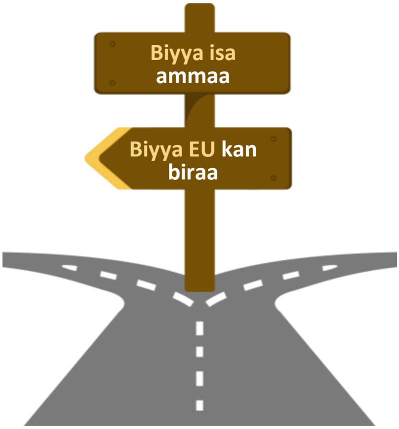

Biyyi EU+ tokko iyyata eegumsa idil-addunyaa keessan akka qorattu wabii qabdu. Biyya filachuu hin dandeessan.

Angawoonni iyyata eegumsa idil-addunyaa keessaniif biyyi EU+ kamtu itti gaafatamummaa akka qabu murteessuuf hojimaata ni hordofu. Kunis hojimaata itti gaafatamummaa murteessuu jedhama.

Kanaafis wantoota armaan gadii aangawootatti himuu isin barbaachisa.

- Yoo miseensa maatii biyya EU+ biraa keessaa qabaattan.
- Yoo biyyi EU+ kan biraa kanaan dura viizaa ykn sanada jireenyaa isiniif kennite. (Viizaan biyya tokko daawwachuuf eeyyama isiniif kenna. Kun chaappaa paaspoortii keessan keessa jiru ta'uu danda'a. Sanadni mana jireenyaa sanada biyya keessa turuuf isin dandeessisudha.)
- Yoo kanaan dura biyya EU+ kan biraa seentanii jiraattan.
- Yoo duraan dursitee biyya EU+ kan biraa keessatti eegumsa idil-addunyaa argachuuf iyyattanii jirtu ta'e.
- Yoo biyyi EU+ kan biraa dippiloomaa ykn gahumsa barnootaa isiniif kenniteetti ta'e.

Angawoonni biyyi EU+ kan biraa iyyata keessan qorachuuf itti gaafatamummaa qabaachuu dandeessi jedhanii yoo amanan, adeemsa kanaa fi mirgaa fi dirqama keessan irratti odeeffannoo bal'aa ni argattu.

Odeeffannoo dabalataa barruu adda biraa irraa argachuu dandeessa.

IYYANNI KEESSAN AKKAMITTI QORATAMA?

QORMAATA SEENSAA

Haalota tokko tokko keessatti, qorannoon-dursaa iyyata iyyata keessanii ni jiraata.

Qormaanni duraa kun qormaata seensaa kan jedhamu yoo ta'u, hanga ji'a 2 fudhata.

Kana jechuun aangawoonni jalqaba gaaffilee shanan armaan gadii ni qoratu jechuudha.

- Biyya EU+ kan biraa keessatti eegumsa idil-addunyaa argattaniittuu?
- Biyya EU+ hin taane, bakka nagaa ta'uu fi itti deebi'uu dandeessanitti eegumsa idil-addunyaa argattaniittuu?
- Biyya nageenya qabduu fi iyyanni eegumsa idil-addunyaa keessan qoratamuu danda'utti deebitee galmaa'uu dandeessaa?
- Murtee deebi'uu erga fudhattanii guyyaa 7 ol eegumsa idil-addunyaa gaafattaniittuu?
- Manni murtii yakkaa idil-addunyaa gara biyya biraatti nagaadhaan akka geeffamtan isiniif kenneera moo manni murtii yakkaa idil-addunyaa adeemsa kana gochuurra jira?
- Erga iyyanni keessan kufaa taasifamee booda wantoota haaraa osoo hin dhiyeessiin eegumsa idil-addunyaa argachuuf irra deebitanii iyyattaniittuu? Wantoonni haaraa kun dhugaa haaraa ykn ragaa eegumsa idil-addunyaa akka isin barbaachisu agarsiisu ta'uu danda'u.

Af-gaaffii gaaffilee kana of keessaa qabutti affeeramuu dandeessu. Kunis **af-gaaffii seensaa** jedhama. Yeroo af-gaaffii kanaa sababoota eegumsa idil-addunyaa argachuuf iyyattanii fi maaliif gara biyya keessanitti deebi'uu akka hin barbaannes gaafatamuu dandeessu.

Gaaffiiwwan armaan olii wajjin walqabatee haala keessan irratti hundaa'uun:

- iyyanni keessan fudhatama dhabuu danda'a, ykn
- qajeelfamni itti fufuun, aangawoonni eegumsa idil-addunyaa isin barbaachisuu fi dhiisuu isaa ni qoratu.

Waajjira Dhimma Lammummaa fi Godaansaa qormaanni seensaa argachuu yoo isin ilaallate isin beeksisa, ibsa dabalataas ni kenna.

IYYANNI KEESSAN AKKAMITTI QORATAMA?

QORANNOO IYYATA KEESSANII

Angawoonni eegumsa idil-addunyaa isin barbaachisuu fi dhiisuu isaa ni qoratu.

Af-gaaffii dhuunfaaf ni affeerramta.

Waamicha kana poostaadhaan, emailiin, erga galfamee booda, eenyummeessaa elektirooniin, qaamaan isin qaqqaba.

Af-gaaffiin qaamaan ykn haala adda ta'een fageenya irraa ni raawwatama.

Af-gaaffiin kun sagaleedhaan kan waraabamu ta'a.

Af-gaaffiin kun sababoota eegumsa idil-addunyaa gaafattanii fi maaliif gara biyya keessaniitti deebi'uu akka hin barbaanne bal'inaan dhiheessuuf carraa isiniif ta'a.
Af-gaaffii dhuunfaa irratti argamuun yeroon dhufuu qabdu. Yoo sababa cimaa fi sirrii ta'een af-gaaffii dhuunfaa irratti hin argamne ta'e iyyanni keessan akka adda citetti kan ilaalamu yoo ta'u, kana booda dhimmi keessan hin qoratamu. Yeroo af-gaaffii sababa cimaa malee gaaffii deebii kennuu yoo didde, iyyanni keessan akka adda citetti ilaalama.

Tokkoon tokkoon iyyataa ga'eessotaa adda addaan af-gaaffiin ni taasifama.

Ijoolleen keessaniif carraan af-gaaffii ni kennamaaf.

Af-gaaffii dhuunfaa booda iyyanni keessan ni madaalama. Aangawoonni eegumsa idil-addunyaa argachuu fi dhiisuu keessan murteessu.

Haalota adda ta'an keessatti, af-gaaffiin dhuunfaa raawwatamuu dhiisuu danda'a. Aangawoonni kun yoo isin ilaallatu isin beeksisu.

QORANNOO FAYYAA

Angawoonni mallattoolee ari’atamuu ykn miidhaa guddaa kanaan duraa isin irra ga’e ilaalchisee qorannoo fayyaa akka gootan isin gaafachuu danda’u. Qorannoon kun kaffaltii malee waan ta'eef eeyyama keessan akka kennitan ni gaafatamtu.

Waa’ee bu’aa qorannoo kan isin beeksifamu yoo ta’u, kunis madaallii iyyata keessanii keessatti tilmaama keessa kan seenu ta’a. Qorannoo aangawoonni hin gaafatamin yoo ta'e baasii mataa keessaniin qoratamuu gaafachuu ni dandeessu.

EEGUMSA IDIL-ADDUNYAA IRRATTI MURTOO IYYATA KEESSANII AKKAMITTI FUDHATTU?

Murtoon barreeffamaa karaa poostaa, karaa elektiroonii ni ergama, harkaaf harkatti isinitti ykn yoo qabaattan gorsaa seeraa keessanitti ni kennama. Bu’aa murtii sanaa afaan hubattaniin ni beeksifamtu.

Murtiin sun qajeelaa miti yoo ta’e sababni murtii sana keessatti ibsama akkasumas gara biyya keessanitti akka deebitan murtiin isiniif kennama.

CARRAA OL IYYANNOO

Murtii kenname irratti walii hin galle yoo ta’e ol iyyannoo dhiheessuu ni dandeessu. Kana jechuun manni murtii murticha ni ilaala. Ol iyyannoo akka dhiheessitan kan isin gargaaru gorsaa seeraa bilisaan gaafachuu dandeessu.

Qajeelfama daangaa kooluugaltummaa keessatti, manni murtii yoo eeyyame malee yeroo adeemsa ol iyyannoo biyya keessa turuun isiniif hin eeyyamamu.

Yeroo adeemsa ol iyyannootti akka turtan akka eeyyamamuuf gaafachuu dandeessu.

Ol iyyannoo keessan fi gaaffii yeroo murtaa’e murtii keessatti kenname keessatti akka turu dhiyeessu qabdu. Murtoon qajeelaa hin taane yoo argattan waa’ee kanaa odeeffannoo bal’aa ni argattu.

Sababa biraatiin mirga turuu yoo hin qabne, guyyaa ibsametti Laativiyaa bahuun isinirra jiraata. Yoo fedhii keessaniin hin deemne ta’e deebi’uuf dirqamuu dandeessu.

MIRGOONNI KEESSAN MAALI?

YEROO MURTOO EEGUMSA IDIL-ADDUNYAA KEESSAN EEGDANITTI MIRGA DEEGGARSAA FI TAJAAJILOOTA ARGACHUU NI QABDU

Akka iyyataa tokkootti, mirga kana qabdu:

- biyya iyyata keessan qorachuuf itti gaafatamummaa qabdu keessatti, daangaa irratti bakka murtaa'etti, hanga qorannoon xumuramutti turuu, fi
- deeggarsaa fi tajaajila simannaa argachuuf.

Odeeffannoo waa'ee deeggarsa fi tajaajila simannaa isin argattan barruu adda biraa irraa argachuu dandeessu.

MIRGA NAMA AFAAN ISINIIF HIIKU ARGACHUU QABDU

Afaan Laativiyaa yoo hin dubbatan ta'e yeroo galmee fi iyyata keessan galchitan akkasumas yeroo af-gaaffii dhuunfaa keessaniitti aangawoota waliin akka wal qunnamtan namni afaan hiiku isin gargaara. Namni afaan hiiku kaffaltii maleedha.

Namni afaan hiiku walabadha, jechuunis nama tokkollee addatti hin fayyadu jechuudha. Iccitii ni kabaju, waan isin jettan qaama aangoo qabuun ala nama kamiifuu hin qoodan.

Namni afaan hiiku murtii iyyata keessanii irratti dhiibbaa hin qabu.

Yoo nama afaan hiiku hin hubanne ykn hiikkaan walana miti jettanii yoo yaaddan hatattamaan aangawoota beeksisaa.

AF-GAAFFII DHUUNFAA KEESSANIIF GUUTUMMAATTI OF IBSUUF ISIN GARGAARA YOO TA'E NAMA AFAAN HIIKUU FI GAAFFII ISIN GAAFATU DHIIRA YKN DHALAA FILACHUU DANDEESSU

Sababa keessanii fi kan argamu yoo ta'e gaaffiin keessan deebii argata.

GORSA SEERAA (ABBAA SEERAA) MAARSIISUU NI DANDEESSU

Gorsaan seeraa nama aangawoota waliin walitti dhufeenya uumuu keessatti gargaarsa seeraa dhuunfaa ykn bakka bu'ummaa isiniif kennudha. Gorsaan seeraa aangawoota irraa walaba ta'ee dantaa keessan falma. Gorsaan seeraa iyyata eegumsa idil-addunyaa, qajeelfama kooluugaltummaa, qunnamtii oofishaalaatiin isin gargaaruu danda'a akkasumas yeroo af-gaaffii dhuunfaa isin waliin turuu danda'u.

Adeemsa koolugaltummaa sadarkaa kamittuu baasii mataa keessaniin gorsaa seeraa mariisisuun mirga keessani.

Gorsaan seeraa yeroo qorannoo iyyata keessanii yoo gaafattan bilisaan isiniif ramadama.

Waa'ee gorsaa seeraa keessanii aangawootaaf qoodaa, akka isaan waa'ee iyyata keessanii odeeffannoo kennaniif.

ODEEFFANNOO FI GORSA SEERAA BILISAA GAAFACHUUF MIRGA QABDU

Yeroo adeemsa kooluugaltummaa kaffaltii malee gorsa seeraa gaafachuu dandeessu. Kunis gorsa seeraa iyyata keessan akka galchitan isin gargaaruu dabalata.

Gorsa seeraa jechuun ibsa kanneen armaan gadii irratti argachuu dandeessu jechuudha:

- mirgaa fi dirqama keessan
- qajeelfamoota adda addaa
- dhimmoota seeraa.

EJENSII BAQATTOOTA MOOTUMMOOTA GAMTOOMANII (UNHCR) YKN DHAABBILEE BIRAA WALIIN WALQUNNAMTII GOCHUU NI DANDEESSU

Tarkaanfii kamiyyuu adeemsa koolugaltummaa keessatti UNHCR ykn dhaabbilee michuu isaanii qunnamuu fi haasofsiisuu dandeessu.

UNHCR dantaa fi mirga kooluugaltootaa fi baqattootaa ni eega. UNHCR ykn dhaabbileen michuu isaaniis kooluugaltootaaf odeeffannoo fi gargaarsa ni kennu.

Odeeffannoo quunnamtii UNHCR fi odeeffannoo adeemsa kooluugaltummaa fuula marsariitii UNHCR https://help.unhcr.org/ irraa argachuu dandeessu.

Akkasumas dhaabbata biraa gorsa seeraa ykn gorsa biroo iyyattootaaf kennu kamiyyuu qunnamuu dandeessu.

DIRQAMOONNI KEESSAN MAALI?

SEERA BIYYA KANAA KABAJUU

BIYYA EEGUMSA IDIL-ADDUNYAA KEESSATTI IYYATTAN KEESSA TURAA

Biyya EU+ biraa deemuuf hin yaaliinaa.
Bakka addaa akka keessa jiraattan isinitti himame sana keesaa hin ba'iinaa.
Gara biyya EU+ kan biraa deemuun kan isiniif eeyyamamu yoo aangawoonni isiniif eeyyaman qofa.

AANGAWOOTANI ISIN ARGACHUU AKKA DANDA'ANII FI BEELLAMA AKKA KABAJJAN MIRKANEEFFADHAA

Yeroo aangawoonni isin gaafatan hundatti beellama hunda qaamaan argamuu qabdu. Yeroodhaan achitti argamuu qabdu. Sababa cimaan beellama irratti argamuu yoo dadhabdan hatattamaan aangawoota beeksisaa akkasumas sababa isaa ibsaa.

AANGAWOOTA GUUTUMMAATTI TUMSUU

Yeroo gaafatamtu kanneen armaan gadii gochuu qabdu.

- Odeeffannoo dhuunfaa keessanii dhiyeessuu.

- Sanada eenyummaa dhiyeessuu. Yoo hin qabdan ta'e maaliif akka ta’e ibsaa.

- Ashaaraa qubaa fi suuraan keessan akka kaafamu taasisuu.

- Iyyata keessan guyyaa fi bakka murtaa’etti galchuu.
- Af-gaaffii dhuunfaa irratti argamuun yeroo af-gaaffii gaaffii deebii kennuu.

- Meeshaaleen keessan akka sakatta’aman yoo aangawoonni gaafatan sakattaasisuuf waliigaluu. Sakatta’iinsi bakka barbaachisaa fi sirrii ta’etti qofa kan raawwatamu ta’a. Aangawoonni sababa sakatta'iinsa kanaa ni ibsu. Sakatta'iinsi kun nama saala keessan wajjin wal fakkaatuun kan raawwatamu yoo ta'u, haala kabaja keessan eegeen kan raawwatamu ta'a.

DHUGAA DUBBADHAA

Wanti isin jettan amanamummaa iyyata keetiif baayyee barbaachisaa dha. Kanaafidha waa'ee eenyummaa keessanii, maatii keessanii, biyya irraa dhuftanii, sababoota biyya keessan keessaa baatanii fi maaliif achitti deebi'uu akka hin barbaanne amanamummaa fi odeeffannoo guutuu fi sirrii ta'e kennuu kan si barbaachisu.

Waan hundumaa yaadachuu dhiisuu dandeessu kanaaf gaaffii hundaaf deebii kennuu dadhabuu dandeessu. Haala kana keessatti deebii hin kalaqiinaa malee waan hin yaadanne ibsaa.

ODEEFFANNOO QUNNAMTII SIRRII DHIYEESSAA ARGAMAAS

Iyyata eegumsa idil-addunyaa argachuuf qabdan ilaalchisee aangawoonni isin qunnamuu danda'uu qabu.

Teessoon, imeelii ykn lakkoofsi bilbilaa keessan yoo jijjiirame hatattamaan aangawootaaf beeksisaa.

ODEEFFANNOO FI SANADOOTA IYYATA KEESSAN DEEGGARAN HUNDA EEGDUU DAANGAA MOOTUMMAA YKN WAAJJIRA DHIMMA LAMMUMMAA FI GODAANSAAF DHIYEESSU

Sanada eenyummaa yoo qabaattan hatattamaan dhiheessuu qabdu.

Odeeffannoo fi sanadoota biroo aangawoonni biyya iyyata keessaan qorachuuf itti gaafatamummaa qabdu murteessuuf ykn iyyata keessan akka qoratan gargaaruu danda’u kamiyyuu dhiyeessu qabdu. Sanadoonni kun fakkeenyaaf, paaspoortii, ragaa cidhaa, kitaaba maatii, waraqaa eenyummaa waraanaa, ragaa qaxarrii, kaardii miseensummaa dhaaba siyaasaa, ragaalee, gabaasa mana murtii fi poolisii, suuraa fi sanada yaalaa ykn xiinsammuu ta’uu danda’u.

Sanadoota odeeffannoo waliigalaa waa’ee biyya keessanii qofa of keessaa qaban dhiyeessuun isin hin barbaachisu. Aangawoonni kooluugaltummaa haala biyya keessanii ni beeku.

Yeroo iyyata keessan galchitan odeeffannoo fi sanadoota hunda daftanii dhiyeessu qabdu. Yoo sanadoota battalatti of harkaa hin qabne yeroo argattanitti hatattamaan galchuu qabdu kunis yeroo af-gaaffii dhuunfaa keessanii, hanga iyyata keessan irratti murtoon darbutti, poostaadhaan, qaamaan, imeeliidhaan Waajjira Dhimma Lammummaa fi Godaansaatti galchuu qabdu.

Sanadoota orijinaala, bakka danda’ametti dhiyeessuun dirqama. Sanada eenyummaa kamiyyuu balleessuu ykn gatuu hin qabdan. Sanadoota barbaachisoo ta’an kamiyyuu dhorkuu hin qabdan. Gonkumaa sanada sobaa ykn gowomsaa dhiyeessu hin qabdan.

Yoo danda’ame, fi hamma balaa hin uumnetti, hiriyyoonni ykn firoottan keessan sanadoota keessan akka isiniif erganiif gaafadhaa.

DIRQAMOOTA KEESSAN YOO HIN KABAJNE MAALTU DHUFA?

ADEEMSI KOOLUUGALTUMMAA KEESSANII NI DHAABBATA

Kun kan ta'u yoo isin kana diddan:

- yeroo gaafatamtan odeeffannoo kennuu yoo diddan
- ashaaraa qubaa ykn suuraan keessan kennuu yoo diddan
- yeroo af-gaaffii dhuunfaa gaaffilee deebisuu yoo diddan.

Akkasumas yoo isin:

- sababa cimaa malee yeroo murtaa’e keessatti iyyata keessan yoo hin galchine
- sababa qabatamaa malee af-gaaffii dhuunfaa irratti argamuu dhiisuu
- yeroo gaafatamtanitti aangawootatti yoo hin gabaasne
- bakka akka turtaniif isinitti himame keessa turuu dhiisuu
- aangawoonni yoo isin argachuu dadhaban
- biyyicha yoo gadhiiftan

Iyyanni keessan akka **addaan cite ykn kufaa ta'etti** laalama.
Kana jechuun sadarkaa iyyataa eegumsa idil-addunyaa fi mirgoota kanaan walqabatan hunda dhabuu dandeessu jechuudha.

Akkasumas adeemsa kooluugaltummaa yeroo barbaaddanitti iyyata keessan addaan kutuu murteessuu dandeessu, fakkeenyaaf, gara biyya keessanitti deebi’uuf yoo murteessitan. Haala kana keessatti sadarkaa iyyataa eegumsa idil-addunyaa ta’uu keessan ni dhabdu.

DEEGGARSI SIMANNAA MURAASNI FI TAJAAJILOONNI MURAASNI HIR'ACHUU YKN HAQAMUU DANDA'U

Haalota muraasa keessatti aangawoonni deeggarsa fi tajaajiloota muraasa hir'isuu ykn haquu murteessuu danda'u. Aangawoonni haala keessan erga sakatta'anii booda waa'ee murtoo akkasii barreeffamaan isin beeksisu.

Odeeffannoo dabalataa barruu adda biraa keessaati argachuu dandeessu.

IYYANNI KEESSAN HUBAMUU DANDA'A

Yoo odeeffannoo dogoggoraa ykn sobaa eenyummaa keessan ykn iyyata keessan wajjin walqabatu kennitan, ykn sanadoota yoo balleessitan ykn sobdan, kun iyyata keessan irratti dhiibbaa hamaa fiduu danda'a. Iyyanni keessan fudhatama dhabuu fi eegumsa idil-addunyaa argachuu dhiisuu dandeessu.

Akkasumas yoo boodarra aangawoonni yeroo adeemsa kooluugaltummaatti dhugaa akka hin dubbanne hubatan eegumsi idil-addunyaa isinirraa fudhatamuu danda'a.

YOO BARBAADDU TA'E DEEGGARSA ADDAA ARGACHUU DANDEESSU

Deeggarsa addaa yoo barbaaddan daftanii aangawoota beeksisuu qabdu. Fedhiiwwan kun haalawwan adda addaa kanneen akka ulfaa, dhukkuba ykn muuxannoo jeequmsa sammuu, qaamaa ykn saalaa irraa ka'uu danda'u.

Angawoonni haala keessan ni madaalu, akkasumas adeemsa kooluugaltummaa keessatti hirmaannaa keessan mijeessuuf deeggarsa dabalataa kennuu danda'u. Fakkeenyaaf, dhimma keessan irratti hojjettoota addaa ramaduu ykn dheerina adeemsa kooluugaltummaa sirreessuu danda'u.

BIYYA KEESSANITTI DEEBI'UU YOO BARBAADDAN MAALTU TA'A?

Yeroo kamiyyuu adeemsa kooluugaltummaa keessatti, fedhii keessaniin gara kanneenitti deebi'uu murteessuu dandeessu:

- biyya keessanitti ykn
- biyya dabarsaa ykn biyya sadaffaa kan biraa, yoo mirga isaa qabaattan.

Yoo fedhii keessaniin deebi'uuf murteessitan, adeemsi koolu galtummaa keessan ni dhaabata ykn kufaa ta'a, kana booda Laativiyaa keessa turuuf mirga hin qabdan.

Yoo fedhiidhaan deebi'uu filattan, dhaabbilee dhimmi ilaallatu Eegduu Daangaa Naannoo ykn Waajjira Dhimma Lammummaa fi Godaansaa. Imeelii Eegdota Daangaa Naannoo: pasts@rs.gov.lv. Waajjira Dhimma Lammummaa fi Godaansaa Imeelii: pasts@pmlp.gov.lv irratti qunnamaa. Nagaa fi seeraan deebi'uuf gorsa akkasumas deeggarsa argachuu dandeessu.

MIRKANEESSA ODEEFFANNOO FUDHACHUU

Oofishaalli odeeffannoo kana fudhachuu keessan akka mirkaneessitan isin gaafata

Wanti wayii yoo isiniif hin galle ykn gaaffii dabalataa qabaattan yeroo hundaa gaafachuu dandeessu.

Barruun kun kaayyoo odeeffannoo qofaaf kan qophaa'edha. Ofii isaatii mirga ykn dirqama hin uumu. Ejensiin Kooluugaltummaa Gamtaa Awurooppaa (EUAA) qaama ijoo meeshaa kanaa kan kenne yoo ta'u, barruu kana baay'isuu fi jijjiiruun Biyyoota Miseensota Gamtaa Awurooppaa qofaaf EUAA tiinn eeyyamameera. EUAA odeeffannoo barruu kana keessatti Biyya Miseensa Gamtaa Awurooppaatiin itti dabalaman sirrii ta'uu, qabiyyee, guutummaa, seera qabeessummaa ykn amanamummaa isaatiif itti gaafatamummaa hin fudhatu EUAA nis ta'e namni EUAA bakka bu'ee hojjetu kamiyyuu odeeffannoo barruu kana keessatti argamutti fayyadamuu danda'uuf itti gaafatamummaa hin qaban.

© Ejensii Koolugaltummaa Gamtaa Awurooppaa, 2025